

EDITA VAJS, BEOGRAD

O JEVREJSKIM DEČJIM ZABAVIŠTIMA

Malobrojna jevrejska zajednica u Jugoslaviji koja je preživela II svetski rat i — posle grupnih iseljenja u Izrael — dobila svoj današnji sastav, u želji da se održi kao jevrejska, morala je u prvom redu da misli na buduće generacije. Kao važan zadatak postavilo se zato prenošenje kulturnog nasleđa na decu i omladinu, koja inače ni u školi, a ni u svom domu nema prilike da stekne makar osnovne pojmove o Jevrejstvu.

Kada su se jevrejske porodice vratile iz Narodno-oslobodilačke borbe, iz zarobljeničkih i koncentracionih logora, ili izbeglištva, dovele su sa sobom samo vrlo mali broj dece pa se na svako jevrejsko dete gledalo kao na neki lepi egzotični cvet. Ali uskoro su se stvorila nova ognjišta i deca se rađala tako da danas imamo na celoj teritoriji Jugoslavije oko 1.000 dece do 16 godina. Starosni sastav te dece je usled znatno povećanog nataliteta posle rata takav da preovlađuju deca pretškolskog doba i ona do 10 godina. Naime, ukupan broj dece do 10 godina iznosi preko 700, od kojih broj pretškolske dece dostiže 400. Većina ove dece živi u Beogradu, Zagrebu i Sarajevu.

Članovi naše zajednice su se posle Oslobođenja relativno brzo uključili u ekonomsku i društvenu izgradnju zemlje, a mlade majke, dobivši kao žene u Novoj Jugoslaviji pored ravnopravnosti i široku mogućnost za lični razvoj, pa i iz materijalnih razloga, sve više su se zapošljavale, ili studirale. Nemajući kome da ostave decu, one su počele isticati potrebu osnivanja dečjeg zabavišta gde bi deca pod stručnim nadzorom korisno provodila vreme, a uz to dobivala izvesna jevrejska znanja koja majke često nisu bile u mogućnosti da im pruže jer ih ni same nemaju u dovoljnoj meri.

Usled opšteg porasta nataliteta i velikog priliva stanovništva u gradove u posleratnim godinama, broj ustanova za pretškolsku decu, koliko god se povećava, teško može da zadovolji potrebe. Stoga je svako novootvoreno zabavište dobro došlo za pokrivanje rastućih potreba, ili za rasterećenje ostalih dečjih ustanova, te rešava makar mali deo zadataka koji se postavljaju u okviru opšteg društvenog staranja o deci.

Iz svih tih razloga prišlo se organizaciji jevrejskih zabavišta. Ova već od samog početka nisu išla za tim da izoluju jevrejsku decu, nego su, naprotiv, primala i nejevrejsku. Celokupni vaspitni sistem u njima postavljen je tako da daje skladnu celinu pojmova o našoj jugoslovenskoj domovini i društvenoj stvarnosti sa osnovnim jevrejskim znanjima i vaspitanjem, koje nosi nacionalni, a ne verski karakter, kao što to uostalom čine i ostale narodne manjine. Time što će i nejevrejska deca dobiti izvesne pretstave o Jevrejstvu, ona će se — smatra se — samo obogatiti i svoj vidokrug proširiti, budući da je takva zamisao u celini u skladu sa idejom o nacionalnoj ravnopravnosti i bratstvu i jedinstvu naših naroda.

Kao što se u praksi pokazalo, nejevrejski su roditelji pravilno shvatili tu ideju, tako da je njihovo interesovanje za naša zabavišta izvanredno veliko, i ništa im ne smeta ako njihova deca, napr. povodom jevrejskog nacionalnog praznika Hanuka, učestvuju u programu te sa svima ostalima pevaju „Maoz-cur“. Razume se da se u zabavištu obeležavaju i jugoslovenski nacionalni praznici, a svečana proslava rođendana Maršala Tita prešla je u tradiciju. Za tu priliku se programi sastavljaju u jugoslovenskom patriotskom duhu, deca pevaju partizanske pesme itd. Na sve te priredbe dolaze i jevrejski i nejevrejski roditelji i drugi sugrađani naši, kao i predstavnici društvenih organizacija.

Do otvaranja prvog jevrejskog zabavišta i ostvarenja napred izloženih ideja došlo je najpre u Zagrebu, zatim u Beogradu, a na putu je da se ostvari i u Sarajevu. Počelo se sa veoma skromnim sredstvima i još skromnijim inventarom, sa nešto oko 20 dece. Pitanje prostorija rešeno je u Zagrebu povoljnije nego u Beogradu, ali se tu kao kompenzacija dobro koristi veliko dvorište zgrade.

Problem nalaženja vaspitačica nije bio lak zadatak, s obzirom da je trebalo izabrati osobe koje bi imale neophodna pedagoška znanja, odgovarajuće moralno-političke kvalifikacije za pravilno ostvarenje postavljenih ciljeva, a pored toga i izvesna jevrejska znanja koja bi bila u stanju da prenesu na decu. Međutim, može se reći da je to pitanje bilo od samog početka rada relativno povoljno rešeno. Prve učiteljice su i u Beogradu i u Zagrebu svojim zalaganjem, strpljivim, taktičnim i blagim postupkom sa decom bitno doprinele dobrom glasu naših zabavišta. Vaspitni kadar se poslednjih godina još popunio vaspitačicama koje su provele po godinu dana na specijalizaciji u Izraelu kao stipendisti Jewish Agency. Kao što je poznato, u Izraelu je sistem rada u pedagoškom pogledu, naročito u pretškolskim ustanovama, na visokm nivou čak i u poređenju sa najrazvijenijim zemljama. Od dve učiteljice koje su završile kurs jedna radi u Beogradu, a druga u Zagrebu, a uskoro se očekuje povratak i treće. Mora se napomenuti i to da su u vreme organizovanja zabavišta, pa i kasnije, ženske sekcije naših najvećih

opština odigrale veoma pozitivnu ulogu. One su se brinule o svim potrebama zabavišta, savetovale učiteljice, dežurale po potrebi i vodile računa o tome da rad bude u svakom pogledu na što višem nivou.

Pozitivni rezultati uloženog napora ubrzo su se pokazali, jer je priliv dece u naša zabavišta bio sve veći, tako da je, naprimer, broj dece u beogradskom zabavištu 1953 godine iznosio blizu 60. Prostorije, međutim, nisu dozvoljavale prijem i pravilan rad sa toliko velikim brojem dece pa se taj broj sveo i stabilizovao i u Beogradu i u Zagrebu na 25 do 35.

Jevrejsko dečje zabavište u Beogradu

Sadržina i metod rada u zabavištima usklađeni su u prvom redu sa programima ostalih zabavišta u zemlji. Tako se i rad u Beogradu i Zagrebu odvija na sličan način, jedino postoje izvesne razlike u konkretnom programu (izboru materijala) i rasporedu vremena i u tome što se u Zagrebu posvećuje više pažnje ručnom radu. U oba zabavišta radi se na fizičkom, intelektualnom, moralnom i estetskom vaspitanju dece, što se postiže putem metoda usklađenih sa uzrastom i individualnim naklonostima dece. Svako dete treba da se upozna sa prirodom, svojom neposrednom okolinom, životom i radom odraslih, i da se nauči izražavanju na svom maternjem jeziku. Uloga je zabavišta da dete uvrsti u društvo, da mu svede egoizam na razumnu meru, da vaspitava karakter i ponašanje i da kod dece razvija disciplinu i izvesne radne i higijenske navike. To se postiže kombinovanim metodima velikih pe-

dagoga. Posebna se pažnja u našim zabavištima poklanja muzičkom vaspitanju dece, i to kroz ritam, melodiju i igru. Izvrstan materijal koji su učiteljice donele iz Izraela, i koji je kasnije dopunjavan novim notama i gramofonskim pločama, bitno pomaže postizavanju uspeha na tom polju. U raznim pokretnim igrima i pesmicama dolazi tako do izražaja i današnja izraelska stvarnost, kao naprimera berba narandži, kaktusi na putu i sl. Deca izvode jednostavne igre pevajući uz to kratak tekst na ivritu (jevrejskom). Pripremaju se i dramatizacije, uz prikladnu muziku, iz drevne istorije jevrejskog naroda. Svake godine se organizuju priredbe povodom Hanuke i Purima. Tako se kod dece stvaraju izvesni pojmovi o Jevrejstvu. možda ne baš uvek adekvatni, kao što će se videti iz sledeće scene: Učiteljica priča na času o raznim zanimanjima odraslih, pa tim povodom pita malog Acu:

— Šta radi tvoj otac? Čime se zanima?

— Moj otac je sudija.

— A tvoja mama, Olgice?

— Moja mama je krojačica.

Na to se javlja mali Miša i sa ponosom izjavljuje:

— A moj otac je Jevrejin.

S obzirom na zahtev roditelja i prihvatajući argumente onih pedagoga koji smatraju da učenje stranih jezika koje se sprovodi samo u igri i kroz igru ne predstavlja opterećenje dece, u našim zabavištima se uči, u Zagrebu, nešto malo francuskog a u Beogradu nešto engleskog jezika. U tom učenju učestvuju samo veća deca koja su sposobna da se na svom jeziku više-manje pravilno izražavaju. Iskustvo je pokazalo da za njih to ne predstavlja nikakvu teškoću, osim toga, kod one dece kod koje bi to išlo teže, taj rad se ne forsira. Deca se takođe bave ručnim radom i crtanjem. Ona se povremeno vode u posetu pojedinim zanatskim radionicama kao i na šetnje u prirodu. Prilikom takvog jednog malog izleta razvio se sledeći razgovor između dvoje dece:

— Znaš li ti, Sanjice, kako je nastao svet?

— Ne znam. Ali ja znam kako sam ja postala.

Umeša se teta Zlata:

— Mene zbilja zanima kako je postao svet?

Saša: — To ti je sve priroda. A znaš li ti šta je priroda?

Sanjica: — Ne znam.

Saša: — Ti ništa ne znaš. Priroda to ti je dan, noć, brda, more.

Pre puno godina ljudi nisu znali da kuvaju, jeli su sve sirovo i svega su se bojali: groma, grmljavine; verovali su u dobre i zle bogove. A onda... onda su došli partizani i pobedili zle bogove pa smo postali ovakvi kao sada.

*

Zabavišta imaju i niz problema od kojih se neki postepeno rešavaju, a na neke još nije došao red. Tako je, naprimera, problem prostorija u Beogradu nerešen, jer sadanje prostorije nisu dovoljno svetle, niti odgovaraju svim higijenskim propisima.

Velike su teškoće oko prikupljanja većeg broja jevrejske dece zbog udaljenosti od zabavišta, jer nema ko da ih dovodi. Pokušaj da se u tu svrhu angažuje jedna osoba, pokazao se iz niza razloga neizvodljivim. Nadalje, inventar naših zabavišta je veoma siromašan, naročito što se tiče nameštaja, igraćaka, didaktičkog materijala, sprava za telesne vežbe i za zabavu dece u dvorištu. Ovaj materijal se, doduše, u poslednje vreme dosta dopunio pošiljkama iz Pariza od jevrejske organizacije Joint i „Jewish Child's Day” iz Londona. Ali naša deca su veoma temperamentna pa se igračke brzo kvare te ih nikad nije dosta.

Postoje pored navedenih dobrih strana još izvesne slabosti i kod vaspitnog kadra, naročito u pogledu inicijative za prikupljanje sitnog materijala iz prirode i raznih otpadaka koji bi se izvršno mogli koristiti za ručni rad. Ne sprovode se u dovoljnoj meri organizovane igre kroz koje se stiču izvesna znanja i navike, a koje iziskuju invenciju. S druge strane, učiteljice ispoljavaju puno ljubavi i strpljivosti prema deci i u pojedinim težim slučajevima pokazale su se kao dobri poznavaoци dečje psihe i postigle lepe individualne rezultate. Najzad, potrebno je dobro poznavanje jevrejske istorije i tradicija da bi se iz te dragocene riznice prenelo nešto deci u obliku priča i dramatizacija. Postoje široke, dosada još nedovoljno iskorišćene mogućnosti na tom polju, jer je prikupljena potrebna grada, pa se nadamo da će naše učiteljice u budućnosti intenzivnije poraditi na tome.

Što se tiče dopunjavanja i razvoja sistema rada i unosenja novina, tu u prvom redu pomaže kontakt naših učiteljica sa vaspitačicama iz drugih zabavišta u zemlji i praćenje pedagoške i dečje literature. Prilikom posete sekretara beogradske ženske sekcije nejevrejskim oglednim i jevrejskim zabavištima u Cirihu i Londonu prikupljen je dragocen materijal i iskustva iz te oblasti.

Napori naše zajednice na okupljanju pretškolske dece u jevrejska zabavišta, bez obzira na izvesne teškoće i nedostatke, dali su, u celini, dobre rezultate. Zabavišta su se afirmirala, dobila svoju stalnost i u njima se već redovito smenjuju godišta, polazeći odavde u školu, noseći sa sobom osnovna znanja o današnjoj socijalističkoj stvarnosti i jugoslovenski patriotizam usklađen sa svešću o jevrejskoj pripadnosti, naravno u onom smislu i do onog stepena kako to već može biti kod tako male dece. Drukčiji rad i drukčije vaspitanje ne bi bilo ni pravilno ni moguće, a nikom ne bi ni koristilo, jer bi u dečjim glavama nastala nepotrebna i u krajnjoj liniji štetna zbrka. Takav rad u zabavištima uz primenu savremenih metoda ocenjen je pozitivno i od nadležnih faktora, te uživa zaista lep ugled u široj jevrejskoj i jugoslovenskoj javnosti. Većina naših uglednih gostiju, jevrejskih javnih radnika iz inostranstva, ili iz unutrašnjosti, obično navraćaju u naša zabavišta, a njihove zabeleške u „Knjizi utisaka”, koja je ustrojena već pre nekoliko godina, svedoče o njihovom pozitivnom mišljenju i lepim utiscima.

Nastaje pitanje kako proširiti i produbiti kod dece dobijena jevrejska znanja i interes i kako dalje formirati svest o pripadnosti užoj i široj jevrejskoj zajednici. Izgleda da je najbolje rešenje za to ono koje se sprovodi i u drugim većim jevrejskim zajednicama, naime okupiti decu u klubovima, stvoriti grupe po uzrastu i sastaviti i sprovoditi takav program kako bi se deca u klubu dobro osećala te da bi bila voljna i željna da odvoje nešto od svog prilično oskudnog slobodnog vremena i redovno dolazila na sastanke. Takvi omladinski klubovi su već osnovani u našim većim opštinama (Beogradu, Zagrebu i Sarajevu), no zasada samo su u Beogradu obuhvaćena sva godišta. Klubovi imaju svoju posebnu problematiku, u prvom redu nedostatak sposobnih rukovodilaca, no i ta pitanja će se postepeno rešavati. Poželjno bi bilo da sve veće opštine priđu ostvarenju takvih klubova.

*

Da je ideja o organizaciji jevrejskih zabavišta u osnovi bila pravilna dokazuje i činjenica što zabavišta rade sa prikazanim uspehom više od četiri godine i što su postala bitni i stalni element jevrejskog kulturnog rada. Smatramo da ona i nadalje imaju uslova za opstanak i razvoj, prvo iz praktičnih razloga: jer pomažu roditeljima u opštem i specijalno jevrejskom vaspitanju dece, zatim, jer se deca u njima vrlo dobro osećaju, što dokazuje i njihova povezanost sa zabavištem i onda kad pođu u školu. Deca, a naročito ona iz prvog razreda osnovne škole, koja su ranije posećivala zabavište, dolaze posle škole da posete učiteljice i često učestvuju i u radu. A i njihov dolazak u klub je dokaz povezanosti i pozitivnog uticaja zabavišta. Stoga treba nastojati da se organizuju zabavišta i u drugim većim opštinama svuda gde ima dovoljan broj jevrejske dece, kao naprimer u Subotici, Skoplju i event. u Novom Sadu.

Postojanje zabavišta je opravdano i iz idejno-nacionalnih razloga, jer se u njima radi na tome da se od samog početka, kad se može uticati na formiranje pojmova kod dece, ova upućuju i vaspitavaju da postanu napredni i korisni članovi socijalističke Jugoslavije i pripadnici jevrejske zajednice. Kod te dece pojam o Jevrejstvu neće postati kompleks, već će njihova svest na odgovarajući način biti ispunjena pozitivnom sadržinom. I to je jedan od načina na koji se jevrejska zajednica može održati.